

Zondag 24 februari 2019 - Ester 7

Vandaag treedt Ester uit het verborgene en laat zich zien. Hier ben ik, dit ben ik, lijkt ze te zeggen. Ze neemt een geweldig risico, maar ze kan niet anders. Ze kan zich niet langer verschuilen in de harem, ze kan zich niet langer verbergen achter haar koninginnenrol, maar staat op. Zo maakt ze het verschil, helemaal in haar eentje draagt ze de verantwoordelijkheid voor haar volk en ze doet het met verstand en overgave, bewust van het gevaar dat ze loopt. Maar bijzondere tijden vragen om bijzondere daden.

Vandaag zijn de koning en Haman op bezoek bij Ester. De wijn vloeit en opnieuw vraagt de koning aan Ester wat ze wil. Nu moet het hoge woord er maar uit: "Ik vraag u mijn leven te sparen en dat van mijn volk". De koning is verbijsterd. Hij snapt er niets van. Wat is er met zijn koningin aan de hand? Haar volk verkocht om te worden gedood? Wie is die man, vraagt de koning en op dat moment wordt Haman door Ester ontmaskerd.

Wat een lef! Een vrouw die alleen maar mooi hoeft te zijn, durft het hier aan het kwaad te ontmaskeren. Duidelijk aan te wijzen waar dat kwaad zich bevindt. Eerlijk is eerlijk, Ester is een stuk dapperder dan de koning, die woedend een blokje om gaat in de paleistuin.

Haman probeert nog te smeken voor zijn leven, maar dat maakt de situatie alleen maar erger en voor hij het goed en wel beseft wordt hij ten dode opgeschreven, afgevoerd.

Wat een lef van Ester. Ze wijst het kwaad aan, durft het te benoemen. Natuurlijk is ze handig en kiest ze het goede moment, gebruikt ze al haar talenten om de koning te overtuigen van haar gelijk, maar ze doet het toch maar. De raadsheer van de koning, zijn vertrouweling aan te wijzen als een moordenaar, is een moedige daad.

Eén vrouw maakt het verschil.

Soms kun je niet anders dan het kwaad aanwijzen en benoemen. Soms kun je niet anders dan je nek uitsteken en weigeren te zwijgen. Soms kun je niet anders dan opstaan en zeggen wat je denkt, ook al is die boodschap allesbehalve populair. Soms kun je niet anders ...

In het boek Ester is de naam van God verborgen. Hij wordt nergens genoemd. Maar toch is het een boekje dat vol is van zijn Naam. Wat een troost dat het kwaad hier niet het laatste woord heeft.

Hoe vaak zijn er door de eeuwen heen Hamans opgestaan die het joodse volk wilden vernietigen. Waarom zij? Waarom lijkt de agressie zo vaak op hun hoofden te worden afgewenteld? Hoe is het mogelijk dat miljoenen joden de dood vonden in de gaskamers, gewone mensen, mannen, vrouwen en kinderen. Hier en daar stond iemand op, maar heel veel mensen zwegen en keken de andere kant op, gingen een blokje om.

Waar is God in dit alles? Waarom grijpt Hij niet in? Waarom is Hij verborgen? Of moeten we anders leren kijken? Zou God in Ester zijn? In de vrouw die met gevaar voor eigen leven opstaat voor haar mensen?

Die het aandurft de machtigen in de ogen te zien en op hun verantwoordelijkheid te wijzen? Is God misschien juist daar te vinden waar we hem allerminst verwachten, juist bij wie kwetsbaar zijn? Is God te vinden in het lijden van deze wereld?

Waar is God? Hij blijkt niet eenvoudigweg aan te wijzen te zijn in onze werkelijkheid. We vermoeden hem in mensen die het verschil maken, die de moed hebben om op te staan en kwetsbaar in te staan voor een ander.

Een mens kan het verschil maken door in alle weerloosheid het kwaad in een helder daglicht te stellen.

Ester, de verborgene, verbeeldt in haar leven wie God is. En hoewel deze weliswaar verborgen is, wordt het verschil al gemaakt en begint een nieuwe toekomst te dagen. Haman verliest zijn macht en uiteindelijk zullen ook Esters mensen het leven behouden. Het is een grondtoon uit de bijbel, waarin steeds wordt gezongen dat God omziet naar de slaven, naar de kwetsbaren, naar wie geen toekomst blijken te hebben. God laat zich vinden in de kwetsbaren en laat zich kennen in wie het verschil maken.

De val van Haman is snel en diep. Voor je het weet hangt hij aan zijn eigen paal. Voor moderne mensen klinkt dat barbaars. Misschien moeten we het verhaal echter lezen met de blik van de onderdrukte. Die mens die altijd het onderspit delft, wiens leven nooit zeker is, die altijd die dreigende Haman voor zich ziet, die ziet zijn vijand wankelen.

Wat een bevrijding als die Haman dan voorgoed het zwijgen wordt opgelegd, als het kwaad voorgoed wordt verwijderd uit je leven, als je eindelijk weer op kunt ademen.

In onze realiteit is het kwaad vaak minder goed te duiden dan hier in het verhaal. Het ligt veel meer verweven in ons leven en dat maakt dat het moeilijker aan te wijzen lijkt. Toch ontslaat het ons niet van onze verantwoordelijkheid.

Kunnen we die ene mens zijn die het verschil maakt?

En zo komt het boekje Ester tot een einde. In de laatste hoofdstukken horen we over het behoud van een volk dat ten dode was opgeschreven en vervolgens wordt er gevolg gegeven aan het herzien bevel en de wet van de koning: alle vijanden van de Joden worden nu aangepakt. De Joden zelf verenigen zich en door eensgezindheid zaait men dood en verderf.

En zo eindigt het verhaal in onze beleving tamelijk onthutsend. De onderdrukte die de methode van de onderdrukker overneemt. Oog om oog? Kwaad met kwaad vergelden? Terechte vragen roept dit op. Maar we moeten ons er dan maar bij laten bepalen dat dat niet de insteek van dit Bijbelboek is. Uiteindelijk wil dit boekje bemoedigen en hoop bieden. En telkens weer wordt dit boekje Ester gelezen met het oog op de toekomst.

Over een maand is het zover. Dan vieren de Joden Poerim op 20 en 21 maart en klinkt dit hele verhaal tot troost en ter bemoediging, tot lering en vermaak in de synagoge.

Het Bijbelboek Esther beschrijft de achtergrond en instelling van Poerim. Het woord 'Poer' betekent: 'lot uit de loterij'. Poerim valt altijd in het vroege voorjaar in de joodse maand Adar, een maand voor Pesach.

Poer verwijst naar het lot dat Haman wierp. Het bepaalde de dag dat de Joden gedood zouden worden. Het lot werd geworpen en zo werd die dag bepaald. Maareerste minister Haman alle joden in het grote rijk wilde uitroeien. Haman had daarvoor een wet uitgevaardigd en naar Perzisch gebruik door middel van een datumlot bepaald op welke dag hij dit wilde doen.

Maar door toedoen van, door de moed van Ester werd de niet te veranderen wet van Meden en Perzen toch teniet gedaan. De Joden konden zich verdedigen tegen de aanvallen en de potentiële dag van groot onheil werd zo tot een feestdag.

Aan Poerim gaat een vastendag vooraf, het ‘vasten van Esther’ van de ochtend tot de avonddienst. In die dienst wordt het Bijbelgedeelte over Esther voorgelezen uit een perkamenten boekrol, de Estherrol, waarop de tekst met een veer is geschreven. Iedereen in de synagoge leest mee uit een eigen rol of boek, ook vrouwen en zelfs kleine kinderen.

Telkens als de naam van Haman valt, maakt iedereen veel herrie; de kinderen draaien met zogeheten Hamanratels om te vieren dat deze slechterik niet heeft gezegevierd maar zelf het onderspit heeft moeten delven. Ze danken God met een speciaal dankgebed.

Iedereen neemt lekkere dingen mee om te eten en te drinken, zoals Haman-koekjes, gevulde zoete koekjes of platte koeken met de naam ‘Hamans-oren’.

Ze geven geld aan armen of goede doelen. Vooral kinderen verkleden zich en natuurlijk genieten ze samen van een feestmaaltijd. Op deze dag mag, anders dan bij alle andere joodse feesten, de alcohol rijkelijk vloeien.

Aan het eind van het feest moet je zo dronken zijn, dat je het verschil niet meer weet tussen ‘Vervloekt zij Haman’, en ‘Gezegend zij Mordechai’.

Een religieus feest, net als carnaval van oorsprong is.. Het boekje Esther is de liturgische tekst, verschaft het rituele gebaar... het draaiboek van het spel.

Er is - helaas – leed en onrecht zo groot, dat je het alleen lachend de baas kunt. Alleen zo krijg je wat lucht. Wil je er niet aan onder doorgaan..

De inzet van het Poerimfeest is dat je je vijand hebt overwonnen als je om hem kunt lachen.

Het is bedoeld als een verlossende lach die je boven de rol van slachtoffer uit tilt. Want als je slachtoffer blijft, blijft je vijand aan de winnende hand..

Dus: Wat een slachtoffer nodig heeft... is dat hij meer wordt dan alleen maar slachtoffer.

Humor en feesten als *carnaval* en *poerim* - ze creëren de mogelijkheid om onze woede, onze frustratie, onze teleurstelling en onze pijn weg te lachen... al is het maar voor even.

Om het los te kunnen laten, moet het niet ontkend, maar benoemd worden.

Om ervan verlost te worden, moet je kunnen vieren.

De liturgie van het Poerimfeest biedt precies die kans.

En daarom eindigt dit boekje met aanwijzingen om dit feest te vieren. Zo kun je tenminste ergens heen met de vernedering je aangedaan.

Genade en gein komen van hetzelfde Joodse woord... Het zijn de Joden zelf, die noodgedwongen de genade in de vorm van gein hebben gegoten. Beroemd om hun humor, die ontworsteld is aan hun diepe pijn. Hun lach is zo aanstekelijk, omdat ze uit tranen is ontstaan.

Humor is lachen. Om je vervolgers, om je eigen onmacht en frustratie. Een bevrijdende, ontspannende lach. Een nieuwe weerbaarheid wordt gevonden, een nieuwe levenslust aangeboord. En als je iets nodig hebt om te kunnen leven en tenslotte ook te kunnen vergeven dan is het toch dat? Weerbaarheid, levenslust.

Want lachen kan de horizon van je leven veranderen. Je krijgt weer lucht. Iets van de omkering van het verhaal en het feest kan dan ons leven binnenstromen. Zodat we, ondanks alle verdriet en gemis, toch weer moed krijgen om verder te gaan. Het verdriet en de machteloosheid voor even vergeten.

Dat wil dit boekje ons leren en laten we daarom zingen met al die sterke vrouwen, die zich niet neerleggen bij de bestaande orde maar zich blijven inzetten voor deze wereld omgekeerd.

Loosdrecht, Gereformeerde Kerk
ds. Hillegonda Ploeger